

DİJİTAL EBEVEYNLİK İLE BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE BİLİŞSEL ESNEKLİK ARASINDAKİ İLİŞKİLER *

Mustafa Arif DOĞAN

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Düzce, Türkiye
arifdogan.02@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-1376-8284

İdris KAYA

Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep Eğitim Fakültesi, Gaziantep, Türkiye
id.kaya@gmail.com
Orcid ID: 0000-0001-9562-3347

Makale Geliş Tarihi: 05/06/2025

Makale Kabul Tarihi: 18/08/2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Doğan, M. A. ve Kaya İ. (2025). Dijital Ebeveynlik İle Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Bilişsel Esneklik Arasındaki İlişkiler. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(56), 111-129

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumu ile beş faktör kişilik özellikleri ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Buna ilave olarak çalışmada, ebeveynlerin ve lisede öğrenim gören çocuklarının ekran kullanım sürelerinin ve amaçlarının belirlenmesi; ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarının çocuklarının ekran kullanım sürelerine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep ilinde lisede öğrenim gören çocuğa sahip 275'i anne ve 108'i baba olmak üzere 383 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanteri ile toplanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre dijital medyanın etkin kullanımını onaylama ile bilişsel esneklik ve sorumluluk kişilik özelliği arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dijital medya risklerinden koruma ile nevroitiklik kişilik özelliği arasında pozitif yönde; sorumluluk kişilik özelliği arasında negatif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte

* -Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

-Bu çalışma, 01/06/2021 tarih 38546 sayı ile Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan izin alınarak gerçekleştirilmiştir.

-Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan edilmemektedir.

-Çalışmada yer alan ölçeklerin kullanım izni alınmıştır.

-Bu çalışma, ikinci yazar danışmanlığında birinci yazar tarafından yazılan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ergenlerin ekranı genellikle eğlence amaçlı kullandıkları; ebeveynlerin ise genellikle iletişim amaçlı ekran kullandıkları belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış; araştırmacılara ve uygulayıcılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Dijital Ebeveynlik, Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Bilişsel Esneklik*

THE RELATIONSHIP BETWEEN DIGITAL PARENTING, BIG FIVE PERSONALITY TRAITS, AND COGNITIVE FLEXIBILITY

Abstract

The primary aim of this study is to determine the relationships between parents' digital parenting attitudes, big five personality traits, and cognitive flexibility levels. Additionally, the study aims to identify the screen times and purposes of both parents and their high school children, and to examine whether parents' digital parenting attitudes differ based on their children's screen times. The study group consisted of 383 parents (275 mothers and 108 fathers) with high school children in Gaziantep. Data were collected using the Personal Information Form, Digital Parenting Attitude Scale, Big Five Personality Traits Scale, and Cognitive Flexibility Inventory. According to the findings of the study, a positive relationship was found between the approving effective use of digital media and cognitive flexibility and the personality trait of conscientiousness. A positive relationship was found between protecting against digital media risks and the personality trait of neuroticism, while a negative relationship was found with the personality trait of conscientiousness. Furthermore, it was determined that adolescents generally use screens for entertainment purposes, while parents primarily use screens for communication purposes. The findings of the study were discussed within the relevant literature framework, and various recommendations were made for researchers and practitioners.

Keywords: *Digital Parenting, Big Five Personality Traits, Cognitive Flexibility*

Giriş

Dijital teknolojilerin büyük bir hızla gelişmesine bağlı olarak tüm dünyada dijital araç kullanımı ciddi bir yükseliş göstermektedir. Dijital 2022 Raporu'na göre dünya genelinde internet kullanıcılarının dünya nüfusuna oranı %62,5 (4,95 milyar kişi) olarak tespit edilmiştir. Aynı rapora göre dünya genelinde internette harcanan günlük ortalama zaman 6 saat 58 dakika iken Türkiye 8 saat ile dünyada 14. sırada bulunmaktadır (We Are Social, 2022). Türkiye'de internet kullanımının dünya ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından her yıl yapılan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre Türkiye'de 16-74 yaş arasındaki kişilerin internet kullanım oranı %82,6 olarak ifade edilmektedir (TÜİK, 2021). 2021 yılında Covid-19 pandemi süreci nedeniyle sosyal izolasyona gidilmiş ve bu nedenle hanehalkı internet kullanım oranları artmıştır. Pandemi sürecinde uzaktan eğitime geçilmesinin de internet kullanım oranlarını artırdığı söylenebilir.

Dijital araçların sosyal, kültürel, ekonomik ve politik alanlarda önemli faydaları bulunmaktadır (van Deursen, 2010). İnsanlar günlük yaşamlarında alışveriş, resmi işlemler, araştırma, bankacılık gibi birçok işini bilişim teknolojilerini kullanarak gerçekleştirmektedir (Yıldız-Durak ve Seferoğlu, 2018). Dijital araçlar, çocukların gelişimi için birçok dijital fırsat sunmaktadır. Dijital araçların çocukların ve ergenlerin soyut düşünme ve analiz etme gibi bilişsel becerilerini geliştirdiğini (Nir-Gal ve Klein, 2004), dünya ile ilgili bilgilerini zenginleştirdiğini (Palaiologou, 2016), ince motor becerileri ile okuryazarlık ve matematiksel anlama becerilerini artırdığını (Zomer ve Kay, 2018), akademik gelişimlerini desteklediğini (Lieberman vd., 2009), iş birliği içinde çalışabilme fırsatı sunduğunu (Ekici ve Uçak, 2012), sosyal yeterliliklerini artırdığını (Huffaker, 2006), öğrenme ortamlarını zenginleştirdiğini (Arslan vd., 2014) ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır.

Dijital araçlar, sunduğu dijital fırsatların yanında uygun kullanılmadığında birçok dijital riski de beraberinde getirmektedir. İnternet, reklam amaçlı mesajlar, virüs taşıyan e-postalar, şiddet içerikli oyunlar, zararlı yazılımlar, yasa dışı örgütler, yanlış bilgilendirmeler gibi çok çeşitli riskler barındırmaktadır (Kuzu, 2011). Dijital araçların kontrolsüz kullanımı durumunda çocukların ve ergenlerin sağlığının bozulduğu, gelişimsel gecikmeler yaşadıkları ve davranış problemleri sergiledikleri belirlenmiştir (Bell vd., 2015; George ve Odgers, 2015). Dijital teknolojilerinin aşırı kullanımı aile içinde geçirilen zamanın azalmasına (Aarsand, 2011), öz güven eksikliğine (Holman vd., 2005), iletişim bozukluklarına (Bian ve Leung, 2014), depresyon riskinin artmasına (Jeonget vd., 2016), görme ve duruş problemlerine (Agger ve Shelton, 2007), uyku düzeninin bozulmasına (Yay, 2019) neden olabilmektedir.

Dijital çağda çocukların dijital araçları güvenli ve etkili biçimde kullanmaları için sosyal çevrelerinden destek almaları gerekmektedir (Livingstone ve Bulger, 2013). Çocukların olumlu dijital alışkanlıklar kazanmaları için ebeveynlere önemli sorumluluklar düşmektedir (Goodwin, 2021). Dijital çağda ebeveynlerin sorumluluklarında bazı değişiklikler meydana gelmiştir (Manap, 2020). Ebeveynlerin sorumluluklarına çocukları dijital fırsatlardan yararlanırken oluşabilecek dijital risklerden çocuklarını korumak eklenmiştir (Clark, 2011; Lupton vd., 2016). Bu yeni sorumluluklar dijital ebeveynlik kavramını doğurmuştur (Kabakçı-Yurdakul vd., 2013; Rode, 2009; Yay, 2019). Ebeveynlerin dijital dünyada çocuklarını yetiştirmek amacıyla dijital ebeveynlik becerilerini geliştirmesi gerekmektedir (Sanders ve Turner, 2018). Dijital ebeveyn, dijital farkındalığı yüksek olan, dijital araçları kullanma becerisine sahip, dijital fırsatların farkında olan ve dijital risklerden çocuklarını koruyan, dijital ortamda çocuğunun davranışlarını kontrol eden, dijital ortamda kişi haklarına saygı duyulmasının gerekliliğini çocuğuna aktaran ve dijital yeniliklere uyum sağlayan birey olarak tanımlanmaktadır (Kabakçı-Yurdakul vd., 2013). Kişilik özellikleri ile internet bağımlılığı, sosyal ağ kullanım süreleri, dijital oyun bağımlılığı gibi

kavramların ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Kağızmanlı, 2019; Seviniş, 2017; Yalçın-Çınar ve Mutlu, 2019). Bu bağlamda dijital ebeveynliğin ebeveynlerin kişilik özelliklerinden etkilenebileceği söylenebilir.

Kişilik, bireyin farklı durumlarla karşılaştığında yaptığı davranışları açıklayan, devamlılığı olan, motivasyonel, kişilerarası, deneyime dayanan ve duygusal etkileşim tarzı olarak ifade edilmektedir (McCrae ve Costa, 1989). Kişilik, bireyin diğer bireylerden farklılık gösterdiği süreklilik gösteren kendine özgü belirgin özelliklerinin olması olarak ifade edilmektedir (Başaran, 2008; Doğan, 2013; İbrahimoglu vd., 2013; Köroğlu ve Bayraktar, 2011; Larsen & Buss, 2010; Yeşilyaprak, 2022). Kişilik özelliklerini ele alan çalışmalarda temel yaklaşım, insanların bireysel farklılıklarının bütün dillerde kodlanacağı ve sözcüklerle yansıtılacağı geniş kapsamlı bir sınıflamanın oluşturulmasıdır (Somer, 1998). Türk dilinde kişilik boyutları dışadönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık, nevroitiklik ve deneyime açıklık olarak değerlendirilmektedir (Somer, 1998; Somer ve Goldberg, 1999). Dışadönüklük kişilik özelliği mizacı ön planda olma, insanlarla birlikte olmayı sevme, eğlenceden hoşlanma, güçlü olma, arkadaşça davranışlara sahip olma ile ilişkilidir (Clark ve Watson, 1991; Somer vd., 2002; Viswesvaran ve Ones, 2000). Yumuşak başlılık kişilik özelliği bağışlayıcılık, hoşgörülü olma, nazik olma, yardımseverlik, saygılı olma ve esneklik ile ilişkilidir (Bacanlı vd., 2009). Sorumluluk kişilik özelliği sorumlu olma, düzenli olma, yeterli olma, planlı olma ve düşünceli olma gibi özellikleri yansıtmaktadır (Viswesvaran ve Ones, 2000). Nevrotiklik kişilik özelliği depresif olma, kaygı, gerginlik, duygusal iniş çıkışlar, sabırsızlık ve tedirginlik ile ilişkilidir (Bacanlı vd., 2009; Benet-Martinez ve John, 1998). Deneyime açıklık kişilik özelliği ise kişinin kendine özgü olmasını, çeşitliliği ve değişimi arzulamasını içermektedir (Costa ve McCrae, 1992). Literatürde bilişsel esneklik ile akıllı telefon bağımlılığı, sosyal medyayı kullanmaya yönelik tutum, problemleri internet kullanımı gibi kavramların ilişkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır (Kaymaz ve Şakiroğlu, 2020; Peker ve Çukadar, 2016; Şenyiğit, 2018). Dijital dünya kavramları ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkileri ortaya koyan bu çalışmaların sonuçlarına bakıldığında dijital ebeveynlik ile bilişsel esneklik arasında ilişki olabileceği ifade edilebilir.

Bilişsel esneklik, hatalardan öğrenebilme, dikkatini toparlayabilme, alternatif yollar geliştirebilme ve birçok bilgi kaynağını aynı zamanda işleme becerisidir (Anderson, 2002). Çuhadaroglu'na göre (2011) bilişsel esneklik, bireyin beklenmedik durumlar karşısında oluşan yeni duruma uyum sağlayabilmesi ve bu durumun çözümüne yönelik farklı yollar üretebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel esnekliğe sahip birey alternatiflerin farkındadır, yeni ve zorlu durumlar ile etkin biçimde baş edebilir, farklı seçenekler üretebilir, yeniliklere adapte olabilir (Altunkol, 2011; Martin ve Rubin, 1995; Stahl ve Pry, 2005). Bu bireyler yeni insanlarla rahatlıkla tanışabilir; kendini daha rahat ifade edebilir, kişilerarası ilişkilerini düzenlemede başarılıdır (Bilgin, 2009; Çelikkaleli, 2014). Bu bağlamda dijital ebeveynliğin bilişsel esneklik ve kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Dijital dünyada bulunan dijital risklerden çocukların korunması adına dijital ebeveynlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Aynı zamanda dijital ebeveynler dijital araçların etkin kullanımı konusunda çocuklara yardımcı olmalıdır (Appel vd., 2014). Dijital dünyada ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarının belirlenmesi, dijital ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi çocukların gelişimi açısından oldukça önemlidir. Ebeveynlerin beş faktör kişilik özelliklerinin dijital ebeveynlik tutumlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Nevrotik yani kaygılı ve güvensiz (Costa ve McCrae, 1995) ebeveynlerin çocukları için daha çok endişelenip dijital medyayı daha riskli algılayabileceği; sorumluluk düzeyi yüksek ebeveynlerin sorumlu hedefler dâhilinde dijital medyanın etkin kullanımını onaylayabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte karşılaştığı yeni durumlara kolaylıkla uyum sağlayabilen, çeşitli alternatifler üretebilen

bilişsel açıdan esnek (Bilgin, 2009) ebeveynlerin çocuklarının dijital araçları kullanma durumunu daha çok destekleyebileceği düşünülebilir.

Ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile beş faktör kişilik özellikleri ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlayan bu çalışma, Covid-19 pandemi sürecinde gerçekleştirilmiştir. Pandemi sürecinde ebeveynlerin ve çocukların dijital araçları kullanım oranlarının artması nedeniyle dijital ebeveynliğin önemi giderek artmıştır. Dijital ebeveynlik ile beş faktör kişilik özellikleri ve bilişsel esneklik arasındaki ilişkilerin sonuçları dikkate alınarak ebeveynlerin kişilik özelliklerine ve bilişsel esneklik düzeylerine yönelik programlar aracılığıyla dijital ebeveynlik becerilerine katkı sağlanabilir. Çalışmada ebeveynlerin ve çocukların ekran kullanım süreleri ve ekran kullanım amaçlarının belirlenmesi de amaçlanmaktadır. Bu bulgular dijital araçların verimli kullanımı konusunda yapılacak çalışmalara katkı sağlayabilir. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile çeşitli psikolojik özellikler ile birlikte ele alındığı çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Literatürde dijital ebeveynlik tutumlarını kişilik özellikleri ve bilişsel esneklikle birlikte ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Özgün bir konu olması nedeniyle bu araştırmanın literatüre yeni bir bakış açısı kazandıracağı ve dijital ebeveynlik ile çeşitli psikolojik özelliklerin çalışılmasının önünün açılacağı düşünülmektedir. Araştırmanın verileri uzaktan eğitime geçilen Covid-19 pandemi sürecinde toplanmıştır. Araştırma soruları da bu doğrultuda belirlenmiştir. Bu çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Lisede öğrenim gören çocukların uzaktan eğitim hariç ekran kullanım süreleri ne kadardır?
- 2) Lisede öğrenim gören çocukların uzaktan eğitim hariç ekran kullanım amaçları nelerdir?
- 3) Ebeveynlerin ekran kullanım süreleri ne kadardır?
- 4) Ebeveynlerin ekran kullanım amaçları nelerdir?
- 5) Ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile beş faktör kişilik özellikleri ve bilişsel esneklikleri arasında ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile kişilik özellikleri ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemeye amaçlayan bu çalışma, ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel araştırmalarda iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin, ilişki derecesinin ve yönünün ortaya konması amaçlanmaktadır. İlişkisel araştırmalarda değişkenler arası var olan durumu betimlemek yerine değişkenler arasındaki bağlantılara yönelik bilgiler sunulmaktadır (Köklü vd.,2021). İlişkisel tarama modeli iki alt modelden oluşmaktadır. Birincisi korelasyonel, ikincisi ise nedensel karşılaştırma modelidir. Korelasyon modelinde iki veya daha fazla değişkenin birlikte gösterdikleri değişimin, değişimin yönünün ve derecesinin ortaya konması amaçlanmaktadır (Creswell, 2019). Bu çalışmada korelasyonel model kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, basit seçkisiz örnekleme yöntemi (Köklü vd., 2021) ile belirlenen Gaziantep ilinde ortaöğretime devam eden 383 öğrencinin ebeveyninden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcılarının çocuklarına yakınlık durumlarına, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine, lisede öğrenim gören çocuklarının cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre frekans ve yüzde değerleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Ebeveynlerin ve Çocuklarının Demografik Özellikleri

Değişkenler	f	%
Yakınlık		
Anne	275	71,8
Baba	108	28,2
Yaş		
30-39	130	33,9
40-49	204	53,3
50 ve üzeri	49	12,8
Eğitim Düzeyi		
Okuma-Yazma biliyor	30	7,8
İlkokul	156	40,7
Ortaokul	67	17,5
Lise	68	17,8
Üniversite	54	14,1
Lisansüstü	8	2,1
Lisedeki Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	215	56,1
Erkek	168	43,9
Lisedeki Çocuğun Sınıf Düzeyi		
9. Sınıf	174	45,4
10. Sınıf	92	24,0
11. Sınıf	72	18,8
12. Sınıf	45	11,7

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanteri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılar ile ilgili bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda katılımcıların baba ya da anne olma durumu, yaş, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, ekran kullanım süreleri ve ekran kullanım amaçları değişkenleri yer almaktadır. Ayrıca bu formda katılımcıların lisede öğrenim gören çocuklarının cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, uzaktan eğitim amaçlı ekran kullanım süreleri, uzaktan eğitim hariç ekran kullanım süreleri ve ekran kullanım amaçlarına dair bilgiler yer almaktadır.

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği

İnan-Kaya, Mutlu-Bayraktar ve Yılmaz (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 12 maddeden oluşmaktadır ve beşli likert (1:Hiç Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Tamamen Katılıyorum) yapıya sahiptir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekte iki alt boyut yer almaktadır. Bu boyutlar, Dijital Medyanın Etkin Kullanımını Onaylama (DMEKO) ve Dijital Medya Risklerinden Korumadır (DMRK). DMEKO alt boyutu 6 maddeden oluşmakta ve bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan 30'dur. DMRK alt boyutu 6 maddeden oluşmakta ve bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan 30'dur. DMEKO alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .78 ve DMRK alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .72 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu ortaya konmuştur (İnan-Kaya, Mutlu-

Bayraktar ve Yılmaz, 2018). Bu çalışmada ise DMEKO alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .64 ve DMRK alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .76 olarak hesaplanmıştır.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği

Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 44 maddeden ve beşli likert (1:Hiç katılmıyorum, 2:Biraz katılmıyorum, 3:Ne katılıyorum ne de katılmıyorum, 4:Biraz katılıyorum, 5:Tamamen katılıyorum) yapıdan oluşmaktadır. Ölçekte 2, 6, 8, 9, 12, 18, 21, 23, 24, 27, 31, 34, 35, 37, 41 ve 43. maddeler tersine kodlanan maddelerdir. Ölçekte beş alt ölçek yer almaktadır. Bu ölçekler, Dışadönüklük (8 madde), Yumuşak Başlılık (9 madde), Sorumluluk (9 madde), Nevrotiklik (8 madde), Deneyime Açıklıktır (10 madde). Alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 8 ile 50 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Sümer ve Sümer (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayıları .64 ile .77 arasında değişmektedir. Elde edilen bulgular sonucunda Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeğinin güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu ortaya konmuştur (Sümer ve Sümer, 2005). Bu çalışmada ise alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının .38 ile .69 arasında değiştiği hesaplanmıştır.

Bilişsel Esneklik Envanteri

Gülüm ve Dağ (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 20 maddeden ve beşli likert (1:Hiç uygun değil, 2:Pek uygun değil, 3:Kararsızım, 4:Uygun, 5:Tamamen uygun) yapıdan oluşmaktadır. Ölçekte 2, 4, 7, 9, 11 ve 17. maddeler tersine kodlanan maddelerdir. Ölçekte iki alt boyut yer almaktadır. Bu boyutlar, Alternatifler ve Kontroldür. Alternatifler alt boyutu 13 maddeden oluşmakta ve bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan 65'tir. Kontrol alt boyutu ise 7 maddeden oluşmakta ve bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 7, en yüksek puan 35'tir. Ölçeğin bilişsel esneklik toplam puanında ise alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan 100'dür. Bilişsel Esneklik Envanterinin tamamı için iç tutarlılık katsayısı .90, Alternatifler alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .89 ve Kontrol alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .85 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda Bilişsel Esneklik Envanterinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konmuştur (Gülüm ve Dağ, 2012). Bu çalışmada ise envanterin tamamı için iç tutarlılık katsayısı .83, Alternatifler alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .84 ve Kontrol alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışma, 01/06/2021 tarih 38546 sayı ile Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan izin alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından Bilgilendirilmiş Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanteri birleştirilerek veri toplama seti oluşturulmuştur. Veriler Covid-19 pandemi koşulları dikkate alınarak çevrim içi ortamda Google Formlar kullanılarak toplanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığında araştırma izni alınan okullar ile görüşülerek araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Bu kapsamda okul yöneticileri ve öğretmenleri ile Google Formlar araştırma linki paylaşılmıştır. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin linki paylaşması ile ebeveynlerden veriler toplanmıştır. Veri toplama setinin güvenilir ve doğru bir şekilde doldurulması adına Bilgilendirilmiş Onam Formunda katılımcılara araştırma hakkında açıklama yapılmıştır. Araştırmanın verileri 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı 2. Döneminde Gaziantep ilindeki lise öğrencilerinin ebeveynlerinden toplanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi ve çözümleme işlemleri IBM SPSS 26 paket programıyla yapılmıştır. Analizlere başlamadan önce ters kodlanan

maddelerin çevirme işlemleri yapılmıştır. Sonrasında alt boyutlarda aykırı değerlerin varlığı incelenmiş ve Z standart puanları -3 ile +3 aralığında yer almayan veriler tespit edilerek uç değerler analiz dışında bırakılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2012). 403 olan katılımcı sayısı uç değerlerin çıkarılmasıyla 383'e inmiştir. Korelasyon analizi için normallik, doğrusallık ve eşvaryanslılık hipotezleri test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 arasında olduğu saptanmış ve verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2012). Ayrıca değişkenler arasında doğrusal ilişki olduğu ve varyansların homojen dağıldığı belirlenmiştir. Katılımcıların Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği ile Beş Faktör Kişilik Envanteri ve Bilişsel Esneklik Envanteri puanları arasında anlamlı ilişkilerin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada dijital ebeveynlik ile kişilik özellikleri ve bilişsel esneklik arasındaki ilişkiler; çocukların ve ebeveynlerin ekran kullanım süreleri ve amaçları incelenmiş ve bulguları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. *Lisede Öğrenim Gören Çocukların Uzaktan Eğitim Hariç Ekran Kullanım Süreleri*

Değişkenler	f	%
Çocukların Ekran Kullanım Süreleri		
Hiç kullanmaz	11	2,9
0-30 dakika	37	9,7
30 dakika – 1 saat	42	11,0
1-2 saat	92	24,0
2-3 saat	71	18,5
3-4 saat	51	13,3
4 saatten fazla	79	20,6

Tablo 2'ye bakıldığında; lisede öğrenim gören çocukların uzaktan eğitim hariç ekran kullanım sürelerinin %2,9 oranında hiç kullanmaz, %9,7 oranında 0-30 dakika, %11,0 oranında 30 dakika – 1 saat, %24,0 oranında 1-2 saat, %18,5 oranında 2-3 saat, %13,3 oranında 3-4 saat ve %20,6 oranında 4 saatten fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3. *Lisede Öğrenim Gören Çocukların Uzaktan Eğitim Hariç Ekran Kullanım Amaçları*

Değişkenler	f	%
Çocukların Ekran Kullanım Amaçları		
Dizi-film izleme	169	44,1
Müzik dinleme	192	50,1
Oyun oynama	156	40,7
Video izleme	162	42,3
Spor yapma/izleme	55	14,4
Yarışma programı izleme	36	9,4
Eğitici yayınlar izleme	137	35,8
Belgesel izleme	62	16,1
Sosyal medyayı takip etme	148	38,6
Görüşme yapma/iletişim kurma	116	30,3

Tablo 3'e bakıldığında; lisede öğrenim gören çocukların uzaktan eğitim hariç ekran kullanım amaçlarının en çok %50,1 oranıyla müzik dinleme olduğu görülmektedir. Diğer ekran kullanım amaçları ise sırasıyla %44,1 dizi-film izleme, %42,3 video izleme, %40,7 oyun oynama, %38,6 sosyal medyayı takip etme, %35,8 eğitici yayınlar izleme, %30,3 görüşme yapma/iletişim kurma, %16,1 belgesel izleme, %14,4 spor yapma/izleme ve %9,4 yarışma programı izleme olarak belirlenmiştir.

Tablo 4.Ebeveynlerin Ekran Kullanım Süreleri

Değişkenler	f	%
Ebeveynlerin Ekran Kullanım Süreleri		
Hiç kullanmıyorum	20	5,2
0-30 dakika	68	17,8
30 dakika – 1 saat	66	17,2
1-2 saat	103	26,9
2-3 saat	62	16,2
3-4 saat	45	11,7
4 saatten fazla	19	5,0

Tablo 4'e bakıldığında; araştırmaya katılan ebeveynlerin ekran kullanım sürelerinin %5,2 oranında hiç kullanmıyorum, %17,8 oranında 0-30 dakika, %17,2 oranında 30 dakika – 1 saat, %26,9 oranında 1-2 saat, %16,2 oranında 2-3 saat, %11,7 oranında 3-4 saat ve %5,0 oranında 4 saatten fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 5.Ebeveynlerin Ekran Kullanım Amaçları

Değişkenler	N	%
Ebeveynlerin Ekran Kullanım Amaçları		
Dizi-film izleme	173	45,2
Müzik dinleme	74	19,3
Oyun oynama	22	5,7
Video izleme	73	19,0
Spor yapma/izleme	20	5,2
Yarışma programı izleme	64	16,7
Eğitici yayınlar izleme	87	22,7
Belgesel izleme	73	19,0
Sosyal medyayı takip etme	153	39,9
Görüşme yapma/iletişim kurma	223	58,2

Tablo 5'e bakıldığında; araştırmaya katılan ebeveynlerin ekran kullanım amaçlarının en çok %58,2 oranıyla görüşme yapma/iletişim kurma olduğu görülmektedir. Diğer ekran kullanım amaçları ise sırasıyla %45,2 dizi-film izleme, %39,9 sosyal medyayı takip etme, %22,7 eğitici yayınlar izleme, %19,3 müzik dinleme, %19,0 video izleme ve belgesel izleme, %16,7 yarışma programı izleme, %5,7 oyun oynama ve %5,2 spor yapma/izleme olarak belirlenmiştir.

Tablo 6. Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Bilişsel Esneklik Düzeyleri ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	Ort.	Ss	BE	DD	YB	SOR	NEV	DA
DMEKO	24,35	2,82	.13*	.07	.06	.12*	-.05	.01
DMRK	23,83	4,00	-.08	-.06	-.00	-.12*	.21**	-.07
BE	77,41	9,39	-	.20**	.30**	.42**	-.40**	.32**
DD	25,87	5,07		-	.15**	.24**	-.15**	.38**
YB	36,30	4,84			-	.40**	-.34**	.19**
SOR	38,13	4,83				-	-.44**	.28**
NEV	21,07	5,99					-	-.23**
DA	34,80	4,58						-

**p<.01 *p<.05 DMEKO=Dijital Medyanın Etkin Kullanımını Onaylama, DMRK=Dijital Medya Risklerinden Koruma, BE=Bilişsel Esneklik, DD=Dışadönüklük, YB=Yumuşak Başlılık, SOR=Sorumluluk, NEV=Nevrotiklik, DA=Deneyime Açıklık

Tablo 6'ya bakıldığında; katılımcıların Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin alt boyutu olan Dijital Medyanın Etkin Kullanımını Onaylama (DMEKO) puanları ile Bilişsel Esneklik Envanteritoplama puanları ($r=.13$; $p<.05$), Beş Faktör Kişilik Envanterinin alt boyutu olan Sorumluluk puanları ($r=.12$; $p<.05$) arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Katılımcıların DMEKO puanları ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin alt boyutları olan Yumuşak Başlılık, Dışadönüklük, Nevrotiklik ve Deneyime Açıklık puanları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 6'ya göre; katılımcıların Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin alt boyutu olan Dijital Medya Risklerinden Koruma (DMRK) puanları ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin alt boyutu olan Sorumluluk puanları ($r=-.12$; $p<.05$) arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki bulunmuştur. Katılımcıların DMRK puanları ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin alt boyutu olan Nevrotiklik puanları ($r=.21$; $p<.01$) arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Katılımcıların DMRK puanları ile Bilişsel Esneklik Envanteri toplam puanları ve Beş Faktör Kişilik Envanterinin alt boyutları olan Yumuşak Başlılık, Dışadönüklük ve Deneyime Açıklık puanları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında lisede öğrenim gören çocukların uzaktan eğitim hariç ekran kullanım süreleri incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre lisede öğrenim gören çocukların çoğunluğunun uzaktan eğitim hariç ekran kullanım sürelerinin 2 saat ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Çocukların günde 10 saat 45 dakika medya araçlarına maruz kaldığını ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Rideout vd., 2010). Durak ve Kaygın (2018) çocukların çoğunluğunun teknolojiyi günde 5 saat ve üzerinde kullandığını ifade etmektedir. Ebeveynlere göre çocukların üçte ikisinin günlük cep telefonu ya da tablet kullanım süreleri 1 saatin üzerindedir (Ateş ve Durmuşoğlu-Saltalı, 2019). Bu bulgular çalışmayı destekler niteliktedir. Ayrıca bu araştırma Covid-19 pandemi sürecinde yapıldığı için evde izolasyona alınan bireylerin dijital araç kullanımının yaygınlaştığı ve ekran kullanım sürelerinin arttığı söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında lisede öğrenim gören çocukların uzaktan eğitim hariç ekran kullanım amaçları incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre lisede öğrenim gören çocukların uzaktan eğitim hariç ekran kullanım amaçlarının en çok müzik dinleme, dizi-film izleme, video izleme, oyun oynama ve sosyal medyayı takip etme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Livingstone ve diğerleri (2011) çocukların interneti en çok eğitim, oyun, haber, eğlence, video, müzik, film, sosyal medya amaçlı kullandığını ifade etmektedir. Ergenlerin ve çocukların dijital araçları en fazla eğlence amaçlı (oyun ve video vb.) kullandığını ortaya koyan birçok araştırma bulunmaktadır (Avinç, 2017; Darga, 2021; Durak ve Kaygın, 2018; Yücelyigit ve Aral, 2020). Dijital dünyanın gelişmesiyle birlikte çocukların ve ergenlerin ev dışında geçirdikleri sürenin azaldığı söylenebilir. Dolayısıyla çocukların ve ergenlerin boş zaman aktivitelerini dijital dünyaya aktardıkları düşünülebilir. Ayrıca Covid-19 pandemi sürecinde sosyal izolasyonda olan ergenlerin azalan sosyal etkileşimlerini sosyal medya aracılığıyla artırdığı söylenebilir. Buna ilave olarak ebeveynlerin çocuklarına ilişkin gözlem ve değerlendirmelerinde hata yapabileceği; çocukların ekran kullanım amaçlarını ebeveyn kontrolünde iken gizleyebileceği düşünülebilir. Bu çalışmada ergenlerin sosyal medyayı takip etme amaçlı ekranı daha çok kullandıkları görülmektedir. Nitekim pandemi sürecinde sosyal izolasyonda olan ergenlerin azalan sosyal etkileşimlerini sosyal medya aracılığıyla artırdığı söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında ebeveynlerin ekran kullanım süreleri incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre ebeveynlerin çoğunluğunun ekran kullanım sürelerinin 1 saat ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Çerçi ve diğerleri (2020), 15-55 yaş arası bireylerin sosyal medyayı kullanım sürelerini incelemişlerdir. Çalışmanın katılımcılarının çoğunluğunun sosyal medyayı günde 1-3 saat arası kullandığı belirlenmiştir. Buna ilave olarak ebeveynlerin ekran kullanım sürelerinin çocukların ekran kullanım süreleri ile ilişkisini saptayan çalışmalar da bulunmaktadır (Çelik, 2017; Çelik vd., 2021). Dünyada ve Türkiye’de artan ekran kullanım sürelerine rağmen bu çalışmada ebeveynlerin ekran kullanım süreleri 1-3 saat aralığında yoğunlaşmıştır. Ekran kullanım sürelerinin az olması, çalışmaya katılan ebeveynlerin yarısından fazlasının dijital göçmen (1980 yılı öncesinde doğan bireyler) olmasından kaynaklanabilir. Yani dijital araçlarla sonradan tanışan bireylerin ekran kullanım sürelerinin düşük olduğu söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi kapsamında ebeveynlerin ekran kullanım amaçları incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre ebeveynlerin ekran kullanım amaçlarının en çok görüşme yapma/iletişim kurma, dizi-film izleme, sosyal medyayı takip etme, eğitici yayınlar izleme ve müzik dinleme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin dijital araçları genellikle haberleşme, eğlence ve eğitim amaçlı kullandıklarını ortaya koyan çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Avinç, 2017; Söğüt, 2020; Şahan, 2017; Yücelyigit ve Aral, 2020). Ergenlerde ekran kullanım amaçları çoğunlukla eğlence amaçlı iken ebeveynlerinin ekran kullanımını genellikle iletişim amaçlıdır. Bu durum ebeveynlerin dijital göçmen olması ile açıklanabilir. Yani dijital araçlarla sonradan tanışan bireylerin dijital fırsatlardan daha az haberdar olduğu söylenebilir. Ayrıca evlilik sonrası yakın akrabalarından farklı bir yerde yaşamaya başlayan bireylerin akrabaları ve arkadaşları ile sosyal etkileşimlerini sürdürmek amacıyla ekran kullandıkları ifade edilebilir.

Araştırmanın temel amacı kapsamında ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile kişilik özellikleri ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre dijital ebeveynlik tutumu alt boyutu olan dijital medyanın etkin kullanımını onaylama ile bilişsel esneklik ve sorumluluk kişilik özelliği arasında pozitif anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna ek olarak dijital medyanın etkin kullanımını onaylama ile yumuşak başlılık, dışadönüklük, deneyime açıklık ve nevrozistik kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Alternatiflerin farkında olarak değişen durumlara uyum sağlayabilen bilişsel esnekliğe sahip (Bilgin, 2009) ebeveynlerin dijital medyanın etkin kullanımını onayladıkları görülmektedir. Literatürde bilişsel esneklik ile akıllı telefon bağımlılığı (Kaymaz ve Şakiroğlu, 2020), sosyal medyayı kullanmaya yönelik tutum (Peker ve Çukadar, 2016) ve internette oyun oynama bozukluğu (İnce, 2020) arasında negatif ilişkilerin bulunduğu araştırmalar mevcuttur. Bu bulgular çalışmayla paralellik

göstermektedir. Nitekim bilişsel açıdan esnek olan, değişen durumlara uyum sağlayabilen ebeveynlerin dijital gelişmelerin farkında olacağı ve dijital değişimlere uyum sağlayacağı düşünülebilir. Bu bağlamda bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımını daha fazla onayladıkları söylenebilir. Sorumluluk kişilik özelliği arttıkça ebeveynlerin dijital medyanın etkin kullanımını onaylama düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Sorumluluk sahibi bireyler hırslı, çalışkan, azimli, dikkatli, istikrarlı kişilerdir (Somer, 1998). Sorumluluk düzeyi yüksek ve dikkatli, istikrarlı bir ebeveynin çocuğuna da sorumluluk aşılması öngörülebilir. Bu bağlamda çocuğunun dijital araçları kullanırken sorumlu davranışlar sergileyeceği algısına sahip bir ebeveynin çocuğunun dijital medyayı etkin kullanımını onaylaması beklenebilir.

Dijital ebeveynlik tutumu alt boyutu olan dijital medya risklerinden koruma ile nevroitiklik kişilik özelliği arasında pozitif; sorumluluk kişilik özelliği arasında negatif anlamlı ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna ilave olarak dijital medya risklerinden koruma ile bilişsel esneklik; yumuşak başlılık, deneyime açıklık ve dışadönüklük kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Dijital araç kullanım durumu ile sorumluluk kişilik özelliği arasında pozitif, nevroitiklik kişilik özelliği arasında negatif ilişki bulunan araştırmalar mevcuttur (Kağızmanlı, 2019; Sevinç, 2017; Yalçın-Çınar ve Mutlu, 2019). Bu bulgular bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Karşı karşıya kaldıkları durumların sonuçları hakkında sürekli olumsuz düşünen (Grant ve Wrzesniewski, 2010), endişeli ve stresle baş etme becerileri zayıf (Lounsbury ve Gibson, 2003) olan kişiler nevroitik bireyler olarak adlandırılmaktadır. Nevrotiklik düzeyi yüksek olan kişilerin dijital araçlara yönelik tutumunun olumsuz olması, dijital riskler karşısında endişeli olması beklenebilir. Bu bağlamda nevroitik olan bir ebeveynin çocuğunun dijital araçları kullanırken daha fazla endişe duyacağı, dijital riskler karşısında onu daha fazla korumak isteyeceği düşünülebilir. Dolayısıyla nevroitik ebeveynlerin çocuklarını dijital medya risklerinden daha fazla koruma eğiliminde oldukları söylenebilir. Sorumluluk düzeyi yüksek olan hedef odaklı, başarı yönelimli ve kararlı (Somer, 1998) ebeveynlerin dijital araçları çocuklarının gelişimi için önemli bir fırsat olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Bu bağlamda sorumlu ebeveynlerin dijital araçların yalnızca riskli yönlerine odaklanmadıkları düşünülebilir. Dolayısıyla sorumluluk puanları yüksek olan ebeveynlerin dijital medya risklerinden koruma puanlarının daha düşük olması beklenebilir.

Ulusal ve uluslararası literatürde, dijital ebeveynlik ile ilgili yapılan çalışmaların dijital dünya kavramlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Dijital ebeveynlik ile çeşitli psikolojik özelliklerin çalışıldığı araştırma sayısı oldukça sınırlıdır ve bu kapsamda yapılacak çalışmalar ile literatürün zenginleştirilmesi önerilmektedir. Bu araştırmada dijital ebeveynlik tutumları ile bilişsel esneklik; sorumluluk ve nevroitiklik kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda ruh sağlığı çalışanlarının ebeveynlerin bilişsel esneklik düzeylerine, sorumluluk ve nevroitiklik kişilik özelliklerine yönelik çalışmalar yürütmesinin dijital ebeveynlik üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Dijital çağda dijital araçların kullanımının artması nedeniyle dijital ebeveynliğin öneminin giderek arttığı görülmektedir. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde psikolojik danışmanlara yönelik dijital ebeveynlik becerileri eğitimlerinin düzenlenmesi önerilmektedir. Psikojojik danışmanlar tarafından öğretmenlere ve velilere yönelik psiko eğitim çalışmaları yürütülebilir. Bu psiko eğitim çalışmalarının kazanımları ile çocukların dijital araçları daha etkin kullanabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma yalnızca Gaziantep ilinde yaşayan ebeveynler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın verileri Covid-19 pandemi sürecinde çevrim içi ortamda toplanmıştır. İleride yapılacak çalışmaların farklı illerde yapılması ve verilerin yüz yüze toplanması önerilmektedir.

Kaynakça

- Aarsand, P. (2011). Parenting and digital games: On children's game play in US families. *Journal of Children and Media*, 5(3), 318-333. <https://doi.org/10.1080/17482798.2011.584382>
- Agger, B., & Shelton, B. A. (2007). *Fast families, virtual children: A critical sociology of families and schooling*. Routledge.
- Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function (EF) during childhood. *Child Neuropsychology*, 8(2), 71-82. <https://doi.org/10.1076/chin.8.2.71.8724>
- Appel, M., Stiglbauer, B., Batinic, B., & Holtz, P. (2014). Internet use and verbal aggression: The moderating role of parents and peers. *Computers in Human Behavior*, 33, 235-241. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.01.007>
- Arslan, E., Bütün, P., Doğan, M., Dağ, H., Serdarzade, C. ve Arıca, V. (2014). Çocukluk çağında bilgisayar ve internet kullanımı. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 4(3), 195-201.
- Ateş, M. A. ve Durmuşoğlu-Saltalı, N. (2019). KKTC'de yaşayan 5-6 yaş çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 62-90.
- Avinç, Z. (2017). *0-8 yaş arasındaki çocukların internet ve mobil teknoloji alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi.
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış ve insanın üretim gücü*. Ekinoks.
- Bell, V., Bishop, D. V. M., & Przybylski, A. K. (2015). The debate over digital technology and young people. *British Medical Journal*, 351, 30-64. <https://doi.org/10.1136/bmj.h3064>
- Benet-Martinez, V., & John, O. P. (1998). Los cinco grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analysis of the big five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(3), 729-750. <https://dx.doi.org/10.1037//0022-3514.75.3.729>
- Bian, M., & Leung, L. (2014). Linking loneliness, shyness, smartphone addiction symptoms, and patterns of smartphone use to social capital. *Social Science Computer Review*, 33(1), 61-79. <https://doi.org/10.1177%2F0894439314528779>
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 142-157.
- Clark, L. A., & Watson, D. (1991). General affective dispositions in physical and psychological health. In C. R. Snyder & D. R. Forsyth (Eds.), *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective*. Pergamon Press.
- Clark, L. S. (2011). Parental mediation theory for the digital age. *Communication Theory*, 21(4), 323-343.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basics. *Personality and Individual Difference*, 13(6), 653-665. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90236-1](https://doi.org/10.1016/0191-8869(92)90236-1)

- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the revised neo personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64(1), 21-50. https://dx.doi.org/10.1207/s15327752jpa6401_2
- Creswell, J. W. (2019). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. (H. Ekşi, Çev. Ed.). Edam Yayıncılık.
- Çelik, E. (2017). *4-6 yaş arası çocukların ekran kullanımının, ebeveyn ekran kullanımı ve aile işlevleri ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Çelik, E., Özer, Z. Y. ve Özcan, S. (2021). Okul öncesi çocukların ekran kullanım sürelerinin ebeveyn ekran kullanım alışkanlıkları ve aile işlevleri ile ilişkisi. *Çukurova Medical Journal*, 46(1), 343-351. <https://doi.org/10.17826/cumj.780582>
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 347-354.
- Çerçi, Ü.Ö., Canöz, N. ve Canöz, K. (2020). Covid-19 krizi döneminde bilgilendirme aracı olarak sosyal medya kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 184-198.
- Çuhadaroğlu, A. (2011). *Bilişsel esnekliğin yordayıcıları*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- Darga, H. (2021). Anasınınına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların evde oynadıkları dijital oyunlar ve ebeveynlerin davranışlarının belirlenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 9(17), 447-479. <https://doi.org/10.18009/jcer.876987>
- Doğan, A. (2013). *İnternet bağımlılığı yaygınlığı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Durak, A. ve Kaygın, H. (2018). Reflections of using technology: Parental views on values that tend to be degenerated with the use of technology. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 7(3), 1035-1053. <https://doi.org/10.14686/buefad.425146>
- Ekici, S. ve Uçak, N. Ö. (2012). İlköğretim öğrencilerinin internette bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 78-96.
- George, M., & Odgers, C. (2015). Seven fears and the science of how mobile technologies may be influencing adolescents in the digital age. *Perspectives on Psychological Science*, 10(6), 832-851. <https://doi.org/10.1177%2F1745691615596788>
- Goodwin, K. (2021). *Dijital dünyada çocuk büyütme*. (T. Er, Çev.). Aganta Kitap.
- Grant, A. M., & Wrzesniewski, A. (2010). I won't let you down... or will? Core self-evaluations, other-orientation, anticipated guilt and gratitude, and job performance. *Journal of Applied Psychology*, 95(1), 108-121. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0017974>
- Gülüm, İ. V. ve Dağ, İ. (2012). Tekrarlayıcı düşünme ölçeği ve bilişsel esneklik envanterinin Türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 216-223.
- Günaydın, E. (2021). *12-17 yaş çocuğu olan annelerin ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeyi ve dijital ebeveynlik tutumu ile çocuklarında internet bağımlılığı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Güvenç, F. (2019). *Üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Holman J. P., Hansen C. E., Cochian M. E., & Lindsey C. R. (2005). Liar, liar: Internet faking but not frequency of use affect social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 1-6. <https://doi.org/10.1089/cpb.2005.8.1>
- Huffaker, D. (2006). Teen blogs exposed: The private lives of teens made public. *American Association for the Advancement of Science (AAAS)*. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.556.1504&rep=rep1&type=pdf>
- İbrahimoglu, N., Ünalı, İ., Samancıoglu, M. ve Bağlıbel, M. (2013). The relationship between personality traits and learning styles: A cluster analysis. *Asian Journal of Management Sciences and Education*, 2(3), 93-108.
- İnan-Kaya, G., Mutlu-Bayraktar, D. ve Yılmaz, Ö. (2018). Dijital ebeveynlik tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 149-173. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.390626>
- İnce, Z. (2020). *Üniversite öğrencilerinde internette oyun oynama türünün kişilik bozuklukları, bilişsel esneklik ve psikolojik esneklikle ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Kabakçı-Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F. ve Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4), 883-896.
- Kağızmanlı, N. (2019). *Ergenlerde beş faktör kişilik özelliklerinin dijital oyun bağımlılık düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bayburt Üniversitesi.
- Kaymaz, E. ve Şakiroğlu, M. (2020). Bilinçli farkındalık ve bilişsel esnekliğin problemli akıllı telefon kullanımı üzerindeki etkisi: Öz-kontrolün aracı rolü. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(38), 79-108. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.600325>
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. ve Çokluk, Ö. (2021). *Sosyal bilimler için istatistik* (25. Baskı). Pegem Akademi.
- Koroğlu, E. ve Bayraktar, S. (2011). *Kişilik bozuklukları*. Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık.
- Kuzu, A. (2011). İnternet ve aile. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 7(27), 9-32.
- Larsen, R. J., & Buss, D. M. (2010). *Personality psychology: domains of knowledge about human nature*. McGraw Hill Education.
- Lieberman, D. A., Fisk M. C., & Biely, E. (2009). Digital games for young children ages three to six: from research to design. *Computers in the Schools*, 26(4), 299-313. <https://doi.org/10.1080/07380560903360178>
- Livingstone, S., & Bulger, M. E. (2013). *A global agenda for children's rights in the digital age. Recommendations for developing UNICEF's research strategy*. https://eprints.lse.ac.uk/62130/1/Livingstone_Global_Research_Agenda_Childrens_Right_Digital_Age.pdf
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children*. <https://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet%20sero%29.pdf>
- Lounsbury, J. W., & Gibson, L. W. (2006). *Personal style inventory: A personality measurement system for work and school settings*. Resource Associates Inc.

- Lupton, D., Pedersen, S., & Thomas, G. M. (2016). Parenting and digital media: From the early web to contemporary digital society. *Sociology Compass*, 10(8), 730-743. <https://doi.org/10.1111/soc4.12398>
- Manap, A. (2020). *Anne babalarda dijital ebeveynlik farkındalığının incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi.
- Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76(2), 623-626. <https://doi.org/10.2466%2Fpr0.1995.76.2.623>
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1989). Reinterpreting the Myers-Briggs type indicator from the perspective of the five-factor model of personality. *Journal of Personality*, 57(1), 17-40. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1989.tb00759.x>
- Merdan, E. (2013). Beş faktör kişilik kuramı ile iş değerleri ilişkisinin incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 140-159.
- Morsünbül, Ü. (2014). Hızlı büyük beşli kişilik testi Türkçe versiyonu geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 27(4), 316-322.
- Nir-Gal, O., & Klein, P. S. (2004). Computers for cognitive development in early childhood-the teacher's role in the computer learning environment. *Information Technology in Childhood Education Annual*, (1), 97-119.
- Palaiologou, I. (2016). Children under five and digital technologies: implications for early years pedagogy. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24(1), 5-24. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2014.929876>
- Peker, A. ve Çukadar, F. (2016). Bilişsel esneklik ile sosyal medyayı kullanmaya yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 6(2), 66-79.
- Rideout, V. J., Foehr, U. G., & Roberts, D. F. (2010). *Generation m²: Media in the lives of 8-to 18-year-olds*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED527859.pdf>
- Rode, J. A. (2009). Digital parenting: designing children's safety. *Conference on People and Computers XXIII Celebrating People and Technology (HCI)*. Swindon, UK.
- Sanders, M. R., & Turner, K. M. T. (2018). The importance of parenting in influencing the lives of children. In M. R. Sanders & A. Morawska (Eds.), *Handbook of parenting and child development across the lifespan* (pp.3-26). Springer.
- Seviniş, S. (2017). *Yetişkinlerde sosyal ağ kullanımının beş faktör kişilik özellikleriyle ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Somer, O. (1998). Türkçe'de kişilik özelliği tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42), 17-32.
- Somer, O., & Goldberg, L.R. (1999). The structure of Turkish trait descriptive adjective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(3), 431-450. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.76.3.431>
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002), Beş faktör kişilik envanterinin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Söğüt, F. (2020). Dijital ebeveynlerin dijital oyunlar ve şiddet ilişkisine yönelik algıları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (51), 79-100.
- Stahl, L., & Pry, R. (2005). Attentional flexibility and perseveration: Developmental aspects in young children. *Child Neuropsychology*, 11(2), 175-189. <https://doi.org/10.1080/092970490911315>

- Sümer, N. ve Sümer, H.C. (2005). *Beş faktör kişilik özellikleri ölçeği* (Yayımlanmamış çalışma).
- Şahan, D. (2017). *Ebeveynlerin çocukların teknoloji kullanımına ilişkin görüşleri ile teknoloji kullanma amaçları, ilgileri ve yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Şenyiğit, A. (2018). *Lise öğrencilerinin bilişsel esnekliklerine göre problemlerle internet kullanımlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics* (6th Edition). Pearson.
- Tekin, Ö. A., Turan, S. N., Özmen, M., Turhan, A. A. ve Kökçü, A. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve örgütsel çatışma yönetimi arasındaki ilişkiler: Ankara'daki beş yıldızlı otel işletmeleri üzerine bir uygulama. *Journal of Yasar University*, 7(27), 4611-4641.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması*. TÜİK. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437)
- Van Deursen, A. J. A. M. (2010). *Internet skills. Vital assets in an information society*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Twente. <https://doi.org/10.3990/1.9789036530866>
- Viswesvaran, C., & Ones, D. S. (2000). Measurement error in "big five factors" personality assessment: Reliability generalization across studies and measures. *Educational and Psychological Measurement*, 60(2), 224-235. <https://doi.org/10.1177%2F00131640021970475>
- Warner, R. (2012). *Applied statistics: From bivariate through multivariate techniques* (2. Edition). Sage.
- We Are Social. (2022). *Digital 2022: Another year of bumper growth*. <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/>
- Witt, L. A., Andrews, M. C., & Carlson, D. S. (2004). When conscientiousness isn't enough: Emotional exhaustion and performance among call center customer service representatives. *Journal of Management*, 30(1), 149-160. <https://doi.org/10.1016%2Fj.jm.2003.01.007>
- Yay, M. (2019). *Dijital ebeveynlik* (2. Baskı). Yeşilay Yayınları.
- Yalçın-Çınar, Ç. ve Mutlu, E. (2019). İnternet bağımlılığının benlik saygısı, dikkat, gelişmeleri kaçırma korkusu, yaşam doyumu ve kişilik özellikleri ile ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 20(3), 133-142.
- Yeşilyaprak, B. (2022). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretim* (25. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldız-Durak, H. ve Seferoğlu, S. S. (2018). Ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon kullanımları ve bağımlılık düzeyleriyle ilgili unsurları. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(1), 1-23. <https://doi.org/10.17943/etku.288822>
- Yücelyiğit, S. ve Aral, N. (2020). Dijital teknolojiyi üretim ve tüketim amacıyla kullanan çocukların ve ebeveynlerinin tercihlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1071-1084. <https://doi.org/10.17679/inuefd.739564>
- Zomer, N. R., & Kay, R. H. (2018). Technology use in early childhood education: A review of literature. *Journal of Educational Informatics*, 1(1). <https://doi.org/10.51357/jei.v1i1.45>

Extended Abstract

Introduction

Digital tools offer significant benefits in social, cultural, economic, and political areas (van Deursen, 2010). People use information technologies in their daily lives for various tasks such as shopping, official transactions, research, and banking (Yıldız-Durak & Seferoğlu, 2018). Digital tools provide numerous opportunities for children's development. However, alongside these digital opportunities, digital tools also pose several risks when not used appropriately. The internet encompasses various risks such as virus-carrying emails, harmful software, violent games, illegal organizations, and misinformation (Kuzu, 2011).

In the digital age, children need support from their social environment to use digital tools safely and effectively (Livingstone & Bulger, 2013). Parents have significant responsibilities in helping their children develop positive digital habits (Goodwin, 2021). A digital parent is defined as an individual with high digital awareness, the ability to use digital tools, awareness of digital opportunities, protection of their children from digital risks, monitoring their child's behavior in digital environments, teaching the importance of respecting personal rights in digital settings, and adapting to digital innovations (Kabakçı-Yurdakul et al., 2013).

Personality is described as the unique, distinctive characteristics that differentiate an individual from others and show continuity (Doğan, 2013; Larsen & Buss, 2010; Yeşilyaprak, 2022). In Turkish, personality dimensions are expressed as extraversion, agreeableness, conscientiousness, neuroticism, and openness to experience (Somers & Goldberg, 1999).

Cognitive flexibility is the ability to learn from mistakes, refocus attention, develop alternative ways, and process multiple sources of information simultaneously (Anderson, 2002).

Determining parents' digital parenting attitudes and improving digital parenting skills in the digital world is crucial for children's development. It is thought that the big five personality traits of parents can influence their digital parenting attitudes. Additionally, cognitively flexible parents, who can easily adapt to new situations and produce various alternatives (Bilgin, 2009), may be more supportive of their children's use of digital tools.

This study, which aims to examine the relationships between parents' digital parenting attitudes, big five personality traits, and cognitive flexibility levels, can contribute to digital parenting skills through programs focused on parents' personality traits and cognitive flexibility levels. The study also aims to determine the screen times and purposes of parents and children. These findings may contribute to studies on the use of digital tools. There is no study in the literature that addresses digital parenting attitudes together with big five personality traits and cognitive flexibility.

Method

This study, follows a relational survey model. The study group consists of parents of 383 high school students in Gaziantep, selected using the simple random sampling method, one of the probabilistic sampling methods. Mothers constitute 71.8% of the study group, while fathers make up 28.2%.

Data in this study were collected using the Personal Information Form, Digital Parenting Attitude Scale, Big Five Personality Traits Scale, and Cognitive Flexibility Inventory. IBM SPSS 26 package program was used for statistical analysis and processing of the data. Data analysis was conducted using Pearson Correlation Analysis.

Result and Discussion

It was concluded that parents primarily use digital devices for making calls/communicating, watching series/movies, following social media, watching educational broadcasts, and listening to music. Various studies show that parents generally use digital tools for communication, entertainment, and educational purposes (Avinç, 2017; Söğüt, 2020; Şahan, 2017). It can be suggested that individuals who start living in a different place from their close relatives after marriage use screens to maintain their social interactions with relatives and friends.

A significant positive relationship was found between scores on Approving Effective Use of Digital Media and cognitive flexibility and conscientiousness personality traits. It appears that parents with cognitive flexibility, who are aware of alternatives and can adapt to changing situations (Bilgin, 2009), approving effective use of digital media. Studies show negative relationships between cognitive flexibility and smartphone addiction (Kaymaz & Şakiroğlu, 2020) and problematic internet use (Şenyiğit, 2018). Cognitively flexible parents who can adapt to changing situations are expected to be aware of digital developments and adapt to digital changes. Therefore, parents with high cognitive flexibility may be more approving of their children's use of digital media. As conscientiousness personality traits increase, parents' approval of the effective use of digital media also increases. Responsible individuals are ambitious, hardworking, determined, careful, and consistent (Somer, 1998). A parent who perceives their child as responsible while using digital tools is expected to approve of their child's effective use of digital media.

It was found that there is a positive relationship between scores on protecting against digital media risks and neuroticism personality traits and a negative relationship with conscientiousness personality traits. Studies have found positive relationships between digital tool usage and conscientiousness personality traits and negative relationships with neuroticism personality traits (Kağızmanlı, 2019; Sevinç, 2017). Neurotic individuals, who constantly think negatively about the outcomes of situations they face (Grant & Wrzesniewski, 2010), are anxious and have poor stress-coping skills (Lounsbury & Gibson, 2003). It is expected that individuals with high levels of neuroticism have negative attitudes towards digital tools and feel more anxious about digital risks. Therefore, a neurotic parent is expected to feel more anxious about their child's use of digital tools and want to protect them more from digital risks. Parents with high conscientiousness, who are goal-oriented, achievement-oriented, and determined (Somer, 1998), may consider digital tools as an important opportunity for their child's development.